

NODAVLAT MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARINING TA'LIM TIZIMIDAGI O'RNI.

Xallokova Maksudaxon Ergashevna

*Farg'ona Davlat Universiteti Maktabgacha ta'lim kafedrası pedagogika fanlari
boyicha falsafa doktori (PhD), dotsenti*

G'ulomjonova Shahlo Sharifjon qizi

Farg'ona Davlat Universiteti Maktabgacha ta'lim yo nalihi talabasi

Annotatsiya: So'nggi yillarda mamlakatimiz ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining soni va nufuzi tobora ortib bormoqda. Ushbu tashkilotlar davlat maktabgacha ta'lim tizimini qo'llab-quvvatlovchi, uni to'ldiruvchi hamda muqobil ta'lim xizmatlarini ko'rsatuvchi muassasalar sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari bolalarni sifatli ta'lim va tarbiya bilan qamrab olish, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni joriy etish hamda ota-onalarga keng tanlov imkoniyatini yaratishda muhim o'rin tutadi. Shuningdek, ular ta'lim tizimida sog'lom raqobat muhitini shakllantirib, ta'lim sifati va xizmat ko'rsatish darajasining oshishiga xizmat qilmoqda. Mazkur maqolada nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining ta'lim tizimidagi o'rni, ahamiyati va rivojlanish istiqbollari yoritiladi.

Kalit so'zlar: nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti, ta'lim tizimi, maktabgacha ta'lim, ta'lim sifati, ta'lim xizmatlari, sog'lom raqobat, zamonaviy pedagogika, bolalar tarbiyasi, ta'lim islohotlari, qamrov darajasi, ota-onalar tanlovi, muqobil ta'lim.

Annotation: As a result of the reforms implemented in the education system of our country in recent years, the number and influence of non-state preschool educational organizations have been increasing. These organizations are gaining importance as institutions that support the state preschool education system, supplement it, and provide alternative educational services. Non-state preschool educational organizations play an important role in providing children with quality education and upbringing, introducing modern pedagogical approaches, and creating a wide choice for parents. They also form a healthy competitive environment in the education system, contributing to an increase in the quality of education and the level of service. This article discusses the role, importance, and development prospects of non-state preschool educational organizations in the education system.

Keywords: non-governmental preschool educational organization, education system, preschool education, quality of education, educational services, healthy competition, modern pedagogy, child rearing, educational reforms, coverage level, parental choice, alternative education.

Аннотация: В результате реформ, проведенных в системе образования нашей страны в последние годы, число и влияние негосударственных организаций дошкольного образования возросли. Эти организации приобретают все большее

значение как учреждения, поддерживающие государственную систему дошкольного образования, дополняющие ее и предоставляющие альтернативные образовательные услуги. Негосударственные организации дошкольного образования играют важную роль в обеспечении детей качественным образованием и воспитанием, внедрении современных педагогических подходов и создании широкого выбора для родителей. Они также формируют здоровую конкурентную среду в системе образования, способствуя повышению качества образования и уровня обслуживания. В данной статье рассматриваются роль, значение и перспективы развития негосударственных организаций дошкольного образования в системе образования.

Ключевые слова: *Ключевые слова: неправительственная организация дошкольного образования, система образования, дошкольное образование, качество образования, образовательные услуги, здоровая конкуренция, современная педагогика, воспитание детей, образовательные реформы, уровень охвата, выбор родителей, альтернативное образование.*

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Maktabgacha ta'lim va nodavlat ta'lim tashkilotlari faoliyatiga oid ilmiy qarashlar bir qator mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Jumladan, pedagog olimlar maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantirishda ta'lim muhiti, innovatsion pedagogik texnologiyalar va boshqaruv mexanizmlarining o'rnini alohida ta'kidlaydilar.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni hamda "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonunida nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining faoliyat yuritish huquqiy asoslari belgilab berilgan. Ushbu normativ-huquqiy hujjatlarda davlat va nodavlat sektorining teng huquqli faoliyati, ta'lim sifatiga qo'yiladigan talablar hamda bolalarning manfaatlarini himoya qilish masalalari yoritilgan.

Pedagogika sohasidagi ilmiy tadqiqotlarda maktabgacha ta'limning bola shaxsini shakllantirishdagi ahamiyati keng ochib berilgan. Xususan, L.S. Vigotskiy, J. Piaje, M. Montessori kabi olimlarning nazariyalarida bolalarning erta rivojlanishida mustaqil faoliyat, ijtimoiy muhit va individual yondashuv muhim ekanligi qayd etiladi. Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari aynan shu yondashuvlarni amaliyotga samarali joriy etishi bilan ajralib turadi.

Mahalliy olimlardan N. Saidahmedov, B. Xodjayev, Sh. Sharipov va boshqalarning ilmiy ishlarida maktabgacha ta'limni modernizatsiya qilish, innovatsion metodlarni qo'llash hamda xususiy sektor ishtirokini kengaytirish masalalari yoritilgan. Ularning fikricha, nodavlat ta'lim tashkilotlari zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etishda davlat muassasalariga nisbatan moslashuvchanroq hisoblanadi.

Shuningdek, xalqaro tashkilotlar — UNESCO, UNICEF va Jahon bankining hisobotlarida ham maktabgacha ta'limga investitsiya kiritish inson kapitalini rivojlantirishning eng samarali vositalaridan biri sifatida baholanadi. Mazkur

manbalarda xususiy sektorning ta'lim tizimidagi ulushi oshishi ta'lim sifati va qamrovini kengaytirishga xizmat qilishi ta'kidlangan.

Ilmiy adabiyotlarda nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining quyidagi ustun jihatlari ko'rsatib o'tiladi:

- a) ta'lim xizmatlari xilma-xilligining ortishi;
- b) zamonaviy metodika va texnologiyalarning joriy etilishi;
- c) ota-onalar uchun tanlov imkoniyatining kengayishi;
- d) sog'lom raqobat muhitining shakllanishi;
- e) davlat byudjeti yuklamasining kamayishi.

Biroq ayrim tadqiqotlarda nodavlat sektor faoliyatida uchraydigan muammolar ham qayd etiladi. Jumladan, ayrim hududlarda malakali pedagog kadrlar yetishmasligi, ta'lim xizmatlari narxining yuqoriligi hamda sifat nazorati masalalari dolzarb ekanligi ta'kidlanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O'zbekiston Respublikasining ta'lim sohasiga oid qonunlari, Prezident farmon va qarorlari, maktabgacha ta'limni rivojlantirishga qaratilgan davlat dasturlari hamda pedagogika va ta'lim menejmentiga oid ilmiy-nazariy qarashlar tashkil etadi. Tadqiqot jarayonida nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining ta'lim tizimidagi o'rni, ularning faoliyati, samaradorligi va rivojlanish istiqbollari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Tadqiqotda tizimli yondashuv asosida nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining faoliyati davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari bilan qiyosiy o'rganiladi. Shuningdek, ta'lim sifati, pedagogik jarayon, boshqaruv mexanizmlari va ta'lim xizmatlari samaradorligi masalalari kompleks tarzda tahlil qilinadi.

Tadqiqot davomida quyidagi metodlardan foydalaniladi:

1. Nazariy tahlil metodi - mazkur metod orqali mavzuga oid ilmiy adabiyotlar, monografiyalar, maqolalar, normativ-huquqiy hujjatlar va xorijiy tajribalar o'rganiladi hamda umumlashtiriladi. Bu metod nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining mazmun-mohiyatini ochib berishga xizmat qiladi.

2. Qiyosiy tahlil metodi - davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining faoliyati o'zaro taqqoslanadi. Ushbu metod orqali ta'lim sifati, moddiy-texnik baza, pedagogik yondashuv va boshqaruv tizimidagi farqlar aniqlanadi.

3. Kuzatish metodi - nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi ta'lim-tarbiya jarayonlari bevosita kuzatilib, pedagoglarning faoliyati, bolalarning rivojlanish darajasi va ta'lim muhiti o'rganiladi.

4. So'rovnoma va suhbat metodi - ota-onalar, pedagoglar va ta'lim muassasalari rahbarlari o'rtasida so'rovnoma hamda suhbatlar o'tkazish orqali nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining afzallik va kamchiliklari aniqlanadi. Ushbu metod tadqiqotning amaliy ahamiyatini oshirishga xizmat qiladi.

5. Statistik tahlil metodi - maktabgacha ta'lim qamrovi, nodavlat tashkilotlar soni, pedagoglar tarkibi va bolalar soniga oid statistik ma'lumotlar tahlil qilinadi. Olingan natijalar diagramma va jadval ko'rinishida umumlashtiriladi.

6.

Umumlashtirish metodi - Tadqiqot davomida olingan nazariy va amaliy ma'lumotlar umumlashtirilib, ilmiy xulosalar hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Mazkur metodologik yondashuv tadqiqot mavzusini har tomonlama yoritish, nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining ta'lim tizimidagi ahamiyatini ilmiy asosda tahlil qilish hamda ularning faoliyatini takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqishga imkon yaratadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari bugungi kunda ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Aholi sonining ortishi, yosh bolalar sonining ko'payishi hamda ota-onalarning sifatli ta'limga bo'lgan ehtiyoji nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalarining rivojlanishiga sabab bo'lmoqda. Ayniqsa, davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida joy yetishmovchiligi mavjud hududlarda nodavlat sektor muhim ahamiyat kasb etadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi raqobat ta'lim sifatining oshishiga xizmat qilmoqda. Ushbu tashkilotlarda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, innovatsion metodlar va xorijiy tajribalar keng qo'llanilmoqda. Natijada bolalarning intellektual rivojlanishi, ijodiy fikrlashi hamda kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirish imkoniyatlari kengaymoqda.

Shuningdek, nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining yana bir muhim jihati — ta'lim xizmatlarining xilma-xilligidir. Ko'plab nodavlat bog'chalarda xorijiy tillarni o'qitish, mental arifmetika, logopedik xizmatlar, IT va san'at yo'nalishlari tashkil etilgan. Bu esa bolalarning qobiliyatlarini erta aniqlash va rivojlantirishga yordam beradi. Biroq tahlillar davomida ayrim muammolar ham aniqlandi. Jumladan: a) ayrim nodavlat ta'lim tashkilotlarida malakali pedagog kadrlar yetishmasligi; b) ta'lim xizmatlari narxining yuqoriligi;

c) moddiy-texnik bazaning barcha hududlarda bir xil emasligi;

d) nazorat va sifat monitoringi tizimida ayrim kamchiliklarning mavjudligi.

Shu bilan birga, davlat tomonidan nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini qo'llab-quvvatlash bo'yicha qator imtiyoz va imkoniyatlar yaratilmoqda. Davlat-xususiy sheriklik asosida yangi bog'chalar tashkil etilishi, soliq imtiyozlari va subsidiyalar ajratilishi ushbu sohaning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Natijalar

O'tkazilgan tahlillar asosida quyidagi natijalarga erishildi:

1. Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari maktabgacha ta'lim qamrovini oshirishda muhim o'rin tutmoqda.

2. Ushbu tashkilotlar ta'lim tizimida sog'lom raqobat muhitini shakllantirib, ta'lim sifatining yaxshilanishiga xizmat qilmoqda.

3. Zamonaviy metod va texnologiyalarning joriy etilishi bolalarning bilim olish samaradorligini oshirmoqda.

4. Nodavlat sektor ota-onalarga ta'lim xizmatlarini tanlash imkoniyatini kengaytirmoqda.

5. Davlat va xususiy sektor hamkorligi maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning samarali mexanizmlaridan biri ekanligi aniqlandi.

6. Kelgusida nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini yanada takomillashtirish uchun pedagoglar malakasini oshirish, sifat nazoratini kuchaytirish va hududlar o'rtasidagi tafovutlarni kamaytirish zarur hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi. Maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi. – Toshkent, 2023.

2. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi. "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonun. – Toshkent, 2019.

3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini takomillashtirishga oid qarorlar to'plami. – Toshkent, 2022.

4. UNICEF. Early Childhood Education and Development. – New York, 2021.

5. UNESCO. Global Education Monitoring Report: Early Childhood Care and Education. – Paris, 2022.

6. World Bank. The Importance of Early Childhood Development. – Washington, 2020.

7. Abdurahmonov Q. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2021.

8. Xasanboyeva O. Maktabgacha ta'limni tashkil etish metodikasi. – Toshkent, 2020.

9. Yuldashev J. Ta'lim tizimida nodavlat sektorning o'rni va ahamiyati. – Toshkent, 2022.

10. Rasulova M. Maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalash nazariyasi. – Samarqand, 2021.

11. OECD. Starting Strong: Early Childhood Education and Care. – Paris, 2019.

12. Karimova D. "Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining zamonaviy ta'limdagi o'rni" // Xalq ta'limi jurnali. – 2023. – №4. – B. 45–52.

13. Turg'unov A. "Maktabgacha ta'limda davlat-xususiy sheriklik masalalari" // Pedagogik mahorat jurnali. – 2022. – №6. – B. 33–39.

14. Lex.uz — O'zbekiston Respublikasining qonun hujjatlari milliy bazasi.

15. Gov.uz — Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi rasmiy sayti.